

FILMS

SPEELFILM: *In Darkness*

REGIE: Agnieszka Holland, Polen, 2011, 145 min.

PREMIÈRE: 2 mei 2013.

De film *In Darkness* van de Poolse cineaste Agnieszka Holland roept herinneringen op aan Steven Spielberg's beroemde film *Schindler's List* uit 1993, waarin een groep Poolse Joden gered wordt door een Duitse zakenman. Aanvankelijk puur uit eigenbelang omdat hij goedkope arbeidskrachten nodig heeft voor zijn fabriek. Maar altruïsme krijgt de overhand wanneer Schindler ziet wat de Duitsers de Joden aandoen. Hij weet uiteindelijk 1100 Joden te redden van de gaskamers in Auschwitz.

In de film *In Darkness* worden elf Joden gered door een vergelijkbare 'weldoener'. Ook Leopold Socha ('Poldek') wil in eerste instantie geld verdienen aan de Joden, maar ondergaat gaandeweg een metamorfose. Hij weet met gevaar voor eigen leven, en dat van zijn gezin, uiteindelijk veertien maanden lang een groep van elf Joden te verbergen in de riolen van Lvov, in zuidoost Polen.

De film begint in 1943, wanneer de jacht op de Joden op zijn hoogtepunt is. Holland grijpt ons meteen bij de lurven met een openingsscène waarin in beweeglijke, korrelige beelden, een groepje naakt door een bos rennende vrouwen, worden achtervolgd door Duitse soldaten. Hoe het afloopt horen we als er ergens een mitrailleur begint te ratelen. Tegelijk met de vrouwen zijn ook twee Poolse mannen op de vlucht in het bos. Het zijn Poldek en zijn maat Szepek. Ze zijn bij een inbraak betrapt door een jonge nazi in uniform. Vanuit het bos vluchten ze het riool in, de plek waar ze werken als onderhoudsmonteurs en waar ze elke tunnel en putdeksel kennen.

Getto van Lvov

Na Warschau had Lvov een van de grootste getto's van Polen. In 1943 waren er naar schatting 110.000 Joden samengebracht, ongeveer een derde van de bevolking van de stad. Als in juli 1943 het getto ontruimd wordt, vlucht een tiental Joden in paniek het riool in waar ze Poldek en Szepek tegen het lijf

lopen. Poldek wil ze wel helpen, maar zijn maat is bang en haakt al snel af. Regisseur Holland waakt er angstvallig voor Poldek als held of een brave borst neer te zetten. Hij wil gewoon geld verdienen aan de Joden en is aanvankelijk net zo antisemitisch als de meeste katholieken uit zijn omgeving. In een gesprek met zijn vrouw zegt hij geen medelijden te hebben met de Joden, want 'ze hebben Jezus aan het kruis genageld'. Zijn vrouw, die dan nog niets weet van de onderduikers, is veel toleranter en humaner en zegt 'Joden zijn net als wij'. Ook is ze fel tegen de beloningen die de Duitsers uitloven voor het aanbrengen van Joden. Dat doet Poldek niet, maar hij is net zo 'fout' omdat hij eraan verdient door ze te verbergen.

Pas na een poosje krijgt hij meer begrip voor de onderduikers in het riool. Als hij samen met een van de Joodse vluchtelingen betrokken raakt bij een schietpartij op een Duitse soldaat, komt hij opeens aan de andere van de streep terecht en staat het redden van de groep gelijk aan het redden van zijn eigen leven.

Zoals Poldek wordt neergezet als een normaal mens met goede en slechte eigenschappen, doet Holland dat ook met de groep Joden. Het is alles behalve een homogene, harmonieuze groep. Klassenverschillen zorgen voor irritaties evenals verschillen in religieuze beleving. Er wordt seks bedreven en ook vreemd gegaan, net als in het bovengrondse leven. Dat leidt tot jaloezie, woede en zelfs de geboorte en de dood van een ongewenst kind.

Inlevingsvermogen

Je kunt je als kijker niet echt voorstellen hoe het is om meer dan een jaar te moeten overleven in het (half)donker, de stank, de kou en de vochtigheid van de riolen. En daarbij de voortdurende angst voor ontdekking of verraad door je 'weldoener'. Een gebrek aan voorstellingsvermogen dat kleeft aan

TENTOONSTELLINGEN

veel holocaustfilms omdat de gruwelijke werkelijkheid zich niet of nauwelijks laat navertellen of uitbeelden. Ook kun je vragen stellen bij het realiteitsgehalte en de historische juistheid van *In Darkness*, maar Holland heeft haar best gedaan. Bij het schrijven van het scenario baseerde ze zich op het boek *In the Sewers of Lvov. A Heroic Story of Survival from the Holocaust* van Robert Marshall, die op zijn beurt geïnspireerd werd door de memoires van een van de elf onderduikers.

In de aftiteling van de film valt te lezen dat de elf allemaal goed terecht zijn gekomen na de oorlog. Alleen met hun redder Leopold Socha liep het slecht af. Hij werd op 12 mei 1945 met zijn fiets aangereden door een Russische legertruck. Op zijn begrafenis zei iemand: 'Het is God's straf voor het helpen van de Joden'.

Henk Maurits, freelance filmjournalist.

De vergeten genocide – het lot van de Sint en Roma

Digitale tentoonstelling.

LOCATIE:

www.tweedewereldoorlog.nl

www.romasinti.eu

6 APRIL T/M 31 DECEMBER 2013

Bronbekers in beeld

Openlucht expositie over de bewoners van tehuis Bronbeek 1863-2013.

LOCATIE: Museum Bronbeek,

Velperweg 147 te Arnhem.

www.bronbeek.nl

T/M 21 APRIL 2013

Prikkeldraad

Tentoonstelling over Nederlandse voormalige dienstplichtige militairen die in 1943 werden opgeroepen terug te keren in Duitse krijgsgevangenschap.

LOCATIE: Verzetsmuseum

Amsterdam, Plantage Kerklaan 61 te Amsterdam.

www.verzetsmuseum.org